

**RAZMALIN GULINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI VA
KUNDALIK HAYOTIMIZDA QO`LLANILISH USULLARI**

Boynazarova Sayyora Ro`zikulovna

TDMAU kata o`qituvchisi:

sayyoraboynazarova@gmail.com ,

+ 998 99 678 65 43.

Yangiboyeva Muhlisa Ibragim qizi

TDMAU talabasi:

muhlisayangiboyeva@gmail.com,

+998 887090204

Annotatsiya: ushbu maqola rozmalin guli haqida umumiy ma`lumot va dorivor xususiyatlari haqida yoritilgan. Kyeingi maqolalarimizda gulning ko`payish usullari haqida yoritamaiz.

Kalit so`zi: rozmalin, rosa, kosmetika, tibbiyot, alkalid, kislota, buta,.

Rozmalin gul (lotincha: Rosa) — butalar yoki chirmashib o`svuvchi o`simliklar turkumiga mansub gul bo`lib, atirgul deb ham ataladi. U gulsimonlar oilasiga kiradi va dunyo bo`yicha 100 dan ortiq yovvoyi turi mavjud. Ko`pchilik rozmalinlar dekorativ gul sifatida ekiladi, parfyumeriya, kosmetika, tibbiyot va oziq-ovqat sanoatida keng qo`llaniladi.

Rozmarin (Rosmarinus) — labguldoshlar oilasiga mansub o`simliklar turkumi, efir moyli ekin. O`rta dengiz havzasida 1—3 turi usadi. Doim yashil buta. Bo`yi 1,5–2 m cha. Bargi va to`pgulidan efir moyi olinadigan dorivor P. (R. officinalis), asosan, Yevropa mamlakatlarida, shuningdek, Qrim va Kavkazda o`stiriladi. Qalamchasidan, kamdankam urug`idan ko`paytiriladi. 2—3 yillik ko`chatlari ekiladi. Ekilgandan keyin 2—3yildan boshlab bargi va to`pguli yig`ib olinadi. Hosildorligi 40—120 s/ga. Bargi va to`pguli tarkibida parfyumeriya va tibbiyotda ishlatiladigan 1,5 — 2,5% (quruq moddaga nisbatan) efir moyi, 0,5% gacha rozmaritsin va boshqa alkaloidlar, ursol va rozmarin kislotalari bor. Butalari 7 — 9 yilda yoshartiriladi. R. 20—25 y. hosil beradi.

Rozmarin – yangi uzilgan holatda ham, quritilgan holatda ham ishlatiladigan xushbo`y o`tdir. Rozmarinni qanday taomlarga va qancha miqdorda solish kerakligi haqida hozir batafsil gapirib beramiz.

Rozmarinning foydali xususiyatlari

Rozmarindan qadim zamonlarda dorivor vosita sifatida foydalanishgan. Uning foydali xususiyatlari to'g'risida har bir xalqda turlicha qarashlar bo'lgan: rimliklar uni xotirani yaxshilaydi deb hisoblashsa, greklar uning yordamida yaralarni davolashgan, xitoyliklar esa uning yordamida bosh og'rig'idan xalos bo'lganlar.

Hozirgi zamon olimlari esa rozmarinni o'rganib quyidagi xususiyatlarini [o'rganib chiqishgan](#): u o'zida juda ko'p miqdordagi efir moylarini, A va C guruh vitaminlarini, kaliy, kalsiy va natriyni saqlaydi. Rozmarinning quyidagi xususiyatlari ilmiy tasdiqlangan:

- u bosh, qorin va muskullar og'rig'ida yordam beradi;
- revmatizm, radikulit va fibromialgiyada yordam beradi;
- spazmda yordam beradi;
- oshqozon buzilganida ham yordam beradi;
- qon bosimi oshishini oldini oladi;
- mikroba va zamburug'larga qarshi kurashadi;
- antioksidant vositasini bajarib, miyadagi qarilik belgilari paydo bo'lishini sustlashtiradi.

Rozmarinning salbiy tomonlari

Rozmarin ziravor sifatida kam miqdorda ovqatlarga, choy va limonadlarga solishga yaxshi bo'lib, me'yoridan ortiq iste'mol qilinganda esa, ovqat hazm qilish tomonidan muammolarning kelib chiqishiga, bosh og'rig'iga va qon bosimining ko'tarilishiga sababchi bo'lishi mumkin. Quyidagi insonlar esa undan juda kam miqdorda tanovvul qilishlari kerak:

- homilador ayollar;
- Kron kasalligi, oshqozon yarasi va qorin sanchishi kasalliklaridan aziyat chekuvchi insonlarga;
- gipertoniya kasalligiga duchor bo'lgan kishilarga.

Agarda siz efir moylarini yoqtirsangiz, unda shuni bilib oling, rozmarin efir moyini iste'mol qilib bo'lmaydi.

Qanday rozmarin yaxshiroq hisoblanadi: yangi uzilganmi yoki quritilganmi

Bozor yoki supermarketlardan rozmarin xarid qilayotganingizda iloji bo'lsa yangi uzilganidan xarid qiling, chunki:

- birinchidan, u yumshoq va to'yingan ta'mda;
- ikkinchidan, quritilgan rozmarinni qanday sharoitda quritilganini bilmaysiz.

Quritilgan rozmarin o'tkir hidda bo'lib, yangi uzilganidan keskin farq qiladi. Shi sabab ham siz quritilgan rozmarindan ishlatmoqchi bo'lsangiz, unda haddan ziyod

solmaslik yodingizdan chiqmasin. Shuningdek rozmarinni quritish jarayonida ba'zi bir efir moylari parchalanib ketadi.

Rozmarinni to'g'ri tanlash va saqlash

Sifatli rozmarin barglarida hech qanday dog'lar va yoriqlar bo'lmasligi, barglari osilib qolmagan bo'lishi lozim.

Rozmarinni sovutgichda to'g'ri saqlasangiz, u bir oygacha o'z sifatini yo'qotmaydi:

- **birinchi usul:** rozmarinni pergament qog'ozga o'rab, suvpurkagich bilan yaxshilab suv sepamiz va yelim xaltaga solib, sovutgichda saqlaymiz;
- **ikkinchi usul:** qo'l sochiq olib, uni namlaymiz va ichiga rozmarinni solib, o'raymiz. Sovutgichda saqlab, sochiqni vaqt-vaqti bilan namlab turamiz.

Pazandachilikda rozmarinning o'rni

Pishiradigan taom ta'mi buzilmasligi uchun rozmarin qanday mahsulotlar bilan yaxshi ta'mda chiqishini bilish katta ahamiyatga ega.

Razmalin gulining asosiy xususiyatlari:

Xususiyat Tavsifi

Lotincha nomi Rosa

Oila Gulsimonlar (Rosaceae)

Tur soni 100+ yovvoyi turi, 1000+ madaniy navi

O'sish shakli Buta, chirmashuvchi buta yoki yarim daraxt

Gullari Kattagina, rang-barang: oq, pushti, qizil, sariq, to'q qizil va boshqalar

Ifori Yoqimli, kuchli, ayrim navlarda tibbiy xususiyatga ega

Gullash vaqti Aprel–iyun (iqlimga qarab farq qiladi)

Foydalanish sohalari:

- 🌹 Dekorativ maqsadlar – bog' va parklarni bezashda.
- 🌸 Parfyumeriya – atirgul yog'i (efir moyi) tayyorlash uchun.
- 💊 Tibbiyot – damlamalar, yog' va malhamlar tayyorlashda (yallig'lanishga qarshi, tinchlantiruvchi).
- 🍵 Oziq-ovqat – atirgul murabbosini, sharbat, sirop, choy tayyorlashda ishlatiladi.

Razmalinning ayrim mashhur navlari:

1. Damashq atirguli (Rosa damascena) – eng ko'p efir yog'i olinadigan nav.
2. Frantsuz atirguli (Rosa gallica) – qadimiy turlardan biri.
3. Choy atirguli (Rosa chinensis) – madaniy navlarning ko'pchiligi undan kelib chiqqan.

Agar sizga razmalin parvarishi, ko'paytirish usullari yoki uy sharoitida etishtirish haqida ma'lumot kerak bo'lsa, bema'lol so'rashingiz mumkin.

Razmalin gulini (atirgulni) parvarishlash — sog'lom, ko'p gullaydigan va chiroyli butalarni yetishtirish uchun muhim bosqichlardan biridir. Quyida sizga razmalin gullarini bog'da yoki uy sharoitida parvarish qilish bo'yicha batafsil qo'llanma taqdim etaman.

1. Ekin uchun joy tanlash:

Quyoshli joy tanlang — razmalin gul kuniga kamida 6-8 soat quyosh nuri olishiga muhtoj.

Shamoldan himoyalangan joyda yaxshi o'sadi.
Quruq, namlikni tutib turmaydigan tuproq afzal.

2. Tuproq tayyorlash:

Qumloq yoki qumloq-chirindi tuproqlar eng maqbul.
Tuproq naysimon drenajli bo'lishi kerak — suv turg'unligi ildiz chirishiga olib keladi.

Ekishdan oldin chiritilgan go'ng yoki kompost solish foydali.

3. Sug'orish:

Haftasiga 1–2 marta chuqur sug'oring (xususan, yozda).
Barglariga emas, ildiz atrofiga suv quyung — bu kasalliklarning oldini oladi.
Haddan ortiq sug'orish zararli!

4. Butalash va kesish:

Bahorda (mart-aprel): qurigan, kasallangan yoki eski shoxlar kesiladi.
Yozda: gullab bo'lgan novdalarni olib tashlash – yangi g'unchalarning paydo bo'lishini tezlashtiradi.
Kuzda: shakl berish uchun yengil kesish mumkin.

5. O'g'itlash:

Bahorda: azotli o'g'itlar (o'sishni rag'batlantirish uchun).

Gullash oldidan: fosforli va kaliyli o'g'itlar (gullarni ko'paytirish va mustahkamlash uchun).

Yil davomida: har 4–6 haftada bir marta murakkab mineral o'g'itlar bilan oziqlantiring.

6. Kasallik va zararkunandalardan himoya:

Ko'p uchraydigan muammolar: | Kasallik / Zararkunanda | Belgilari | Davo | |
Un shudring | Oq qoplama, barglar o'raladi | Fungitsidlar purkash | | Qora dog' kasalligi
| Bargda qora dog'lar | Shikastlangan barglarni olib tashlash, purkash | | Aphid (bitlar)
| Yaproqda yopishqoq modda | Sovunli suv yoki insektitsid |

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Вехов В.Н., Лотова Л.И., Филин В.Р. Пособие по систематике высших растений. Археогониальные и однодольные растения: Учебно-методическое пособие. М., Изд-во Московского университета, 1986.
2. L.I.Kursanov, N. A. Kamenskiy, K.I.Meyer, V.F.Razdrovskiy, A.A.Uralov «Botanika» 2 tomlik T.1972 yil.
3. Еленевский А.Г., Соловьева М.П., Тихомиров В.Н. Ботаника. Систематика высших, или наземных растений. АСАДЕМА Москва. 2001. 429 с.
4. Родман Л.С. Ботаника. "КОЛОС". Москва. 2001 328 с.
5. Zokirov Q.Z., Jamolxonov X.A. - O'zbek botanika terminologiyasi masalalari. «Fan». Toshkent. 1996.
6. Сергиевская Е.В. - Практический курс систематики высших растений. Изд. Ленинградского унив. Ленинград. 1991.343 с.
7. Sh.Tojiboev O'simliklar sistematikasi T. 1990 yil
8. V.S.Xrjanovskiy «Kurs obshey botanik 1-2 toma». Moskva. 1976 yil.
9. Н.М.Жуковский «Ботаника», Москва, 1982
10. M.Likromov, X.Normurodov, A.Yuldoshev. O'simliklar morfologiyasi va anatomiyasi. T. 2000 y.

